

Vlaamse Stroomversnelling 2019

Stroomgroep hernieuwbare energie: groene stroom en warmte

Samenvatting van de discussies, 23/9/2019

Inleiding

Deze tekst geeft een overzicht van de belangrijkste punten uit de vergaderingen¹ van de stroomgroep hernieuwbare energie in 2019, in het bijzonder van de gemaakte aanbevelingen. Lees ook de discussienota's die VEA opstelde en de verslagen van de vergaderingen. De aanbevelingen zijn gemaakt door de stakeholders in de stroomgroep hernieuwbare energie (lijst in bijlage). De doelstelling daarbij was het verzamelen van een diversiteit aan concrete opmerkingen en aanbevelingen, en te peilen naar de gedragenheid van voorstellen. Consensus was daarbij een streefdoel, maar geen noodzaak. Doorheen de tekst capteren we wie bepaalde voorstellen deed en wie deze al dan niet steunde, zonder een volledige stemmenlijst te willen ambiëren.

De tekst bouwt verder op de conclusies uit de eerste ronde van de Vlaamse stroomversnelling. Hij start met enkele overkoepelende punten om te vervolgen met groene stroom en groene warmte. Opmerkingen over steunmechanismen zijn verwerkt doorheen de tekst.

De werkzaamheden van de andere stroomgroepen (in het bijzonder flexibiliteit, efficiëntie en financiering) hebben veel raakvlakken met de hier gevoerde discussie. De bedoeling is om al teveel herhaling en zeker om tegenspraak te vermijden. Enige overlap is echter onvermijdelijk.

1. Algemeen

Uit de besprekingen komen de verschillende invalshoeken naar voor die eigen zijn aan het stakeholderslandschap (industriële energiegebruikers, energieproducenten, burgers, netbeheerders). Het is in het algemeen belangrijk om voorstellen voor aanpassing van de steunvoorwaarden of andere beleidswijzigingen te analyseren op hun maatschappelijke en ecologische kosten en baten. Daarbij horen de economische en sociale impact van de investeringen, hun financiering en de impact op de energiedoelstellingen en ook de impact op het bredere energiesysteem (bvb. bevoorradingszekerheid, netimpact, sectorkoppeling). De stroomgroep vraagt simulaties voor steun, netkosten,... en een doorrekening van de baten voor de voorgestelde mogelijke scenario's, enerzijds het Vlaams Energieplan 2030, anderzijds een doorkijk naar 2050.

*Vlaanderen moet met haar energiebeleid een ambitieuze, realistische en rechtvaardige bijdrage leveren aan het Europese beleid voor 2030 en 2050 in lijn met de engagementen uit het klimaatakkoord van Parijs. De doelstelling, het pad en het toekomstig beleidskader moeten ook in lijn liggen met het op lange termijn en in Europees verband bereiken van een duurzaam energiesysteem.*² VVSG, gesteund door BBL en ODE, stelt voor alle publieke spelers in de energieketen de opdracht te geven een duurzaam energiesysteem concreet voor te bereiden tussen nu en 2050 – elk voor de eigen werking. Dit omvat investeringen in eigen gebouwen en wagenpark en de verschillende energienetten (elektriciteit, gas, warmte). REScoop treedt het voorstel van VVSG bij en stelt dat de

¹ 22/3/2019 over groene stroom, 7/5/2019 over groene warmte en 6/6/2019 over instrumenten, slotvergadering op 12/9/2019

² Vlaamse Stroomversnelling, werkgroep hernieuwbare energie, Visie en aanbevelingen, 23/1/2017

EU-richtlijnen inzake hernieuwbare energie en de organisatie van de interne elektriciteitsmarkt handvaten aanreiken om dit te realiseren via het oprichten van energiegemeenschappen.

Doorheen de discussies bleek regelmatig de nood om met betrekking tot hernieuwbaar gas en biomassa een visie te ontwikkelen op de beste toepassingen (voeding/materiaal/energie) en de transportmodi om bij die toepassingen te raken. Gekoppeld daaraan is ook de discussie over de wenselijkheid van (bio)methaan en groene waterstof injectie in de gasnetten. Voor biomassa is het belangrijk om duurzame stromen in kaart te brengen en ze bij toepassing voor energieproductie toe te passen met maximaal energetisch rendement: WKK en warmte. Stromen verdwijnen niet, we moeten ze dus zo optimaal mogelijk gebruiken.

2. Groene stroom

Doelstelling wind

Het ontwerp Vlaams Energieplan 2030 schat de groei van **wind** op land eerder bescheiden in met 50 MW/jaar. De windsector (VWEA) en FEBEG dringen aan op minstens 100MW wind per jaar tot 2030, zijnde een verdubbeling ten opzichte van de plandoelstelling voor de periode 2021 tot 2030. Zo komt de geïnstalleerde capaciteit aan wind op land in Vlaanderen uit op minstens 2500 MW in 2030. Een onderzoek in 2017 door Energyville identificeerde rekening houdend met ruimtelijke beperkingen een potentieel van 200 MW/j.³ Deze studie omvatte echter geen impactanalyse en dus blijft er natuurlijk een verschil tussen totaal potentieel en de reële implementatiegraad.

Ook de milieubeweging (BBL) en RESCoop steunen sterkere groei tot ca 3 GW onshore tegen 2030.⁴ VEA geeft aan ook de rol van repowering te willen bekijken. VVSG wijst ook op het belang van kleine en middelgrote turbines.

Doelstelling zon

PV Vlaanderen, FEBEG, BBL, RESCoop en Agoria zien een veel hoger potentieel voor **zon** tegen 2030 dan de inschatting van 300 MW/j in het Energieplan. Het volledig potentieel in Vlaanderen op optimale daken (zuidgericht) is 57 GW volgens een analyse van de zonnekaart op energiesparen.be. De sub-optimale daken (Oost/West gericht) erbij leveren nog 15 GW extra. Dus een totaal potentieel van 72 GW op gebouwen.

Om dit ruimtelijk potentieel te vertalen in effectieve realisatie zal natuurlijk ook de inpassing in het energiesysteem van belang zijn.

Europees pad via 2020 naar 2030

Het Energie- en Klimaatplan bevat een lineair pad tot 2030. Als lidstaten niet voldoen moeten ze rapporteren en bijsturen. Boetes zijn niet onmiddellijk te vrezen omdat de hernieuwbare energie doelstelling niet bindend is op lidstaatsniveau.

Een belangrijke uitzondering daarop is dat de 2020 doelstelling bindend blijft na 2020.⁵ Een van de mogelijke mitigerende maatregelen als een lidstaat afwijkt van het lineair pad is het deelnemen in

³ https://www.energyville.be/sites/energyville/files/downloads/2018/langerlo_20-03_finale_versie.pdf

⁴ https://www.bondbeterleefmilieu.be/sites/default/files/files/gp_energyreport_2016_nl06.pdf

⁵ GOV art 32(4)

gezamenlijke projecten met andere lidstaten of een betaling aan een EU fonds voor investeringen in hernieuwbare energie. De modaliteiten van het fonds zijn nog onvoldoende duidelijk.

De voorkeur van de stroomgroep gaat echter naar realistische binnenlandse investeringen met een duidelijke onderbouwing van ingeschatte ontwikkelingen voor hernieuwbaar (bv. infrastructuurwerken voor aansluiting offshore wind).

Evolutie groene stroom kosten

VEA projecteert tegen 2030 een significante **daling van de GSC steunkosten**. VWEA en BBL trekken de conclusie dat aangezien de steunkosten dalen, niet-financiële barrières aan belang winnen om verdere groei te verzekeren (ruimtelijke ordening, luchtvaart, draagvlak, onthaalcapaciteit netten). Boerenbond wijst in dit verband op het te verbeteren vergunningskader voor kleine windturbines.

Essenscia/Febeliec willen een pad dat op voorhand de afbouw van steun vastlegt. Dit kan volgens hen de kost beperken en innovatie aanwakkeren.⁶ De andere vertegenwoordigde stakeholders wensen de steun eveneens zo snel mogelijk af te bouwen, maar zien in de huidige aanpak via de berekening van de onrendabele toppen voldoende incentive om de technologie en de rendabiliteit te verbeteren en op die manier de steun zo snel als mogelijk af te bouwen. FEBEG, VWEA en REScoop wijzen er op dat gesloten enveloppes niet noodzakelijk leiden tot het gewenste resultaat. Wijzigingen in de steunmechanismen leiden tot hogere risico's en steunkosten. Aangezien de kosten dalen en VEA via de OT-berekening bewaakt dat er niet meer dan nodig ondersteund wordt, zijn enveloppes niet nodig.

Het biomassaplatform wijst erop dat de eindigheid van de steun voor een bioenergie project vastligt in de regelgeving. Volgens Essenscia gaan de verlengingsmogelijkheden (2 x 5 jaar) in tegen het principe van de eindigheid. Bovendien is de OT voor biomassa/biogas ook slechts beperkt gedaald in de afgelopen jaren, en blijft de steun daardoor op de maximale steunhoogte/bandingfactor. VEA wijst erop dat de verlengingsmogelijkheden enkel gelden voor projecten met startdatum voor 2013. Voor toekomstige projecten kan de steunperiode dus niet verlengd worden. Bio-energie heeft volgens het biomassaplatform ook andere maatschappelijke functies, zoals circulaire economie, bevoorradingszekerheid, die via groene stroom worden gefinancierd. Vraag van Essenscia is of energiesteun dan wel het juiste beleidsinstrument is. FEBIGA ziet de biogas sector tegen 2040 omschakelen naar een rol als leverancier van grondstof voor chemische industrie. In de nabije toekomst blijft de focus op energieproductie en afvalverwerking.

Maatregelen

Flexibele aansluiting

Onder de belangrijke algemene faciliterende maatregelen identificeren stakeholders de mogelijkheden om de onthaalcapaciteit van het (distributie)net te verhogen door **flexibele contracten**. Die vergoeden afname en injectie tegen een correcte vergoeding voor geleverde netondersteunende diensten, zoals ook voorgeschreven door het Europese Clean Energy Package. De VREG is bezig aan een kader voor flexibele contracten. Het is belangrijk om dit mee te nemen in de

⁶ De conclusie van de eerste fase van de Stroomversnelling beperkte zich tot *de uitfasering van (operationele) subsidies voor mature hernieuwbare energietoepassingen of voor toepassingen die niet de potentie vertonen om matuur te worden*.

voorbereiding van een nieuwe tariefmethodologie. Dit moet trouwens ook streven naar een betere afstemming tussen productie en afname.

- Boerenbond stelt vast dat het elektriciteitsnet naar landbouwbedrijven dikwijls niet zwaar genoeg is om voldoende hernieuwbare energiec capaciteit te installeren. Als alternatief voor het dragen van de netaanpassing zijn ze geïnteresseerd in flexibele aansluitingen, waarbij ze een billijke vergoeding krijgen voor afsluitbaarheid van injectie. Dit is een problematiek waar ook andere bedrijven mee te maken krijgen. De DNB moet tijdelijk alternatieven kunnen inzetten voor netverzwaring via lokale flexibiliteit. In opdracht van de VREG onderzocht 3E een beleidskader dat netbeheerders toelaat om nieuwe aansluitingen van HEB- en kwalitatieve WKK-producenten te moduleren.⁷ Fluvius, Febeliec en Essenscia staan wel open voor flexibele aansluitingen, maar zien geen noodzaak in een vergoeding. Voor deze discussie wordt verder verwezen naar de lopende besprekingen bij de VREG.
- Belangrijk is dat er geen dubbele incentives ontstaan. Afgeschakelde uren kunnen niet in aanmerking komen voor steun én een afsluitingsvergoeding.

Lange termijn contracten

Werk modelcontracten en richtlijnen uit voor verschillende types **lange termijn afnamecontracten** voor hernieuwbare energie (vb. corporate PPA). Er is een verder onderzoek nodig naar de optimale manier om bvb. corporate PPA's toe te passen. Zij kunnen door lagere financieringskosten leiden tot een verdere verlaging van steunkosten. Voorlopig blijven Vlaamse (onshore) projecten wat uit beeld, omdat de projectgroottes hier kleiner zijn dan in andere Europese markten. Door clustering kan hier echter verandering in komen.

Gewestelijke bijdrage aan bevoorradingszekerheid

Intensief overleg tussen de federale overheid en de gewesten is nodig over de implementatie van de kaderwet voor de invoering van capaciteitsvergoedingen (CRM)! De sleutel om de noodzaak aan CRM en de kost voor de maatschappij zo laag mogelijk te maken ligt immers deels bij de gewesten: extra WKK, wind, elektriciteitsbesparing (maar ook elektrificatie), flexibiliteit bij kleine consumenten, o.a. met invoering digitale meters....

Dit overleg is opgestart binnen ENOVER. Het is nodig dit thema actief op te volgen en te vertalen in concrete beleidsinitiatieven op Vlaams niveau.

Biomethaan injectie

Febiga vraagt exploitatiesteun voor de injectie van **biomethaan**, daarin gevolgd door COGEN en gas.be die op afstand biomethaan willen kunnen valoriseren in WKK. VEA wilt eerst de mogelijke nadelen van biomethaaninjectie onderzoeken (hogere kosten, energieverliezen, biomethaanlekken).

Zonne-energie gediversifieerd aanpakken

De PV sector verwacht grid parity na 2023.

Voor **residentiële systemen** moeten we bekijken wat de impact van het wegvallen van de terugdraaiende teller na 2021 is, gekoppeld aan het schrappen van het prosumentarief, de

7

https://www.vreg.be/sites/default/files/simulatiestudie_aansluiting_met_flexibele_toegang_externepublicatie5.pdf

komende aanpassing van de tariefstructuur en de activering van prosumenten op de markt door leveranciers en aggregatoren. Dit heeft mogelijks een invloed op het decretaal bepaalde rendement.

De residentiële markt heeft vooral stabiliteit met zicht op/behoud van een gegarandeerd rendement en eenvoud nodig. De digitale meter met afname en injectiecontract afhankelijk van de marktprijs kan een oplossing zijn. Het VEA moet dit analyseren. Als steun nog nodig is voor nieuwe installaties, dan is PV Vlaanderen voorstander van een investeringspremie voor kleine installaties voor de beperkte periode dat die nog nodig is. Voor FEBEG mag dergelijke steun de marktwerking niet hypothekeren. Febeliec en Essenscia wensen geen subsidies in geval van onvoldoende rendabiliteit, en elke ondersteuning mag zeker niet leiden tot oversubsidiëring. Zij kunnen zich wel vinden in andere maatregelen (bouwnormering, energienormering,...).

Investeringssteun (ipv GSC) zou het segment 10-40kVA meer toegankelijk maken voor kleine bedrijven. Eens de nieuwe Synergrid vereenvoudigde C10/C11 voorschriften tot 30 kVA van kracht zijn zou het logisch zijn de steun voor deze categorie projecten gelijk te trekken met projecten onder 10kW (=momenteel geen certificatensteun). Vanaf 1 november 2019 zijn de nieuwe voorschriften verplicht.

- De kosten voor netstabiliteit zijn een aandachtspunt. Anderzijds betreft deze Synergrid-aanpassing eigenlijk het wegvallen van een deel van de overbodige technische complexiteit en kosten. Deze aanpassing en andere evoluties die de rendabiliteit verbeteren hebben volgens VEA een aanzienlijke impact: deze categorie heeft geen steun meer nodig. Zie de op 1 juli 2019 gepubliceerde OT-actualisatie.⁸ PV-Vlaanderen nuanceert dit en benadrukt dat er momenteel bijna geen projecten bijkomen in deze categorie en de Synergrid aanpassingen en andere evoluties die VEA aanhaalt nog niet resulteren in een groei in dit marktsegment. De vierkwadrantsmeter, groenestroomteller en injectievergoeding zijn nog steeds een extra barrière voor de categorie 10-40kVA ten opzichte van de categorie tot 10kVA.

Een beter kader voor **plaatsing op appartementen of huurwoningen** is nodig. Dat gaat zowel over de manier waarop de beslissing wordt genomen (meerderheden) binnen de eigenaars van het appartement, maar ook voor de manier waarop de tellers worden aangesloten. Het kader voor huisvestingsmaatschappijen is recent aangepast. Te bekijken of dit een interessante oefening is voor andere types gebouwen. Bekijk het Brussels afsprakenkader als inspiratie.

Bovendien biedt het nieuw Europees kader hiervoor ook interessante mogelijkheden: REScoop en BBL stellen dat in de EU richtlijn inzake hernieuwbare energie (artikel 21) burgers het recht krijgen om zelfverbruikers voor energie te worden en de overtollige energie op te slaan en/of te verhandelen volgens niet discriminerende procedures/heffingen/tarieven. De lidstaten moeten er tevens voor zorgen dat zelfverbruikers van hernieuwbare energie die in hetzelfde gebouw gevestigd zijn, met inbegrip van appartementsgebouwen, gezamenlijk – via de oprichting van een Hernieuwbare Energie Gemeenschap – dezelfde rechten hebben. Lidstaten kunnen in het beleid een onderscheid maken tussen individuele zelfverbruikers van energie en gezamenlijk optredende gebruikers (Hernieuwbare/Burger Energie Gemeenschap) van energie.

We moeten daken met te weinig zelfverbruik beter benutten. Geschikte daken moeten volgens PVVL, REScoop en BBL kunnen worden volgelegd. De Boerenbond geeft aan dat ook op daken van landbouwbedrijven hier nog potentieel zit en landbouwers interesse hebben om hieraan mee te

⁸ <https://www.energiesparen.be/monitoring-en-evaluatie/rapporten>

werken. Ook is een aantal landbouwers geneigd een groter deel van het dakoppervlakte van zijn bedrijf te benutten voor zonnepanelen als dit kan meetellen om aan de EPB-plicht van de bedrijfswoning te voldoen.⁹ Er is een faciliterend kader nodig om daken beter te benutten, zoals net metering, zonnedelen, lange termijncontracten (corporate PPA) en een faciliterend kader voor de oprichting van energiegemeenschappen.

- REScoop vraagt voor dergelijke projecten steun te veilen, met extra punten voor participatie door burgers verenigd in een Hernieuwbare/Burger Energie Gemeenschap.

VEA projecteert een ruimtelijk potentieel van 37 GW PV in 2050. Er is een studie nodig over wat we met de geproduceerde stroom willen doen. Wat is de systeemimpact op momenten met veel/weinig PV-productie, kosten voor evenwicht/netbeheer ramen, mogelijkheden van koppeling met warmtepompen, warmtepompboilers, warmtenetten, power-to-gas, demand side management, batterij-opslag, laden elektrische voertuigen, en als sluitpost export. Zie ook het EPOC project, BREGL-lab ontvangstcapaciteit PV (evenwicht, curtailment en opslag).

- PV- en milieusector willen projecten minder richten op individuele zelfafname, maar gelijktijdigheid ook stimuleren op lokaal niveau.
- Focussen op groot resterend dakpotentieel, om geen grond te moeten gebruiken.
- Elektrificatie wagenpark in rekening brengen, rekening houdend met geschatte marktgroei. De combinatie elektrische voertuigen en PV thuis kan nieuwe mogelijkheden bieden. Onderzoeken wat daarbij de impact van toegenomen flexibiliteit op zelfafname is.
- Onderschat potentieel innovatie niet, zie bijvoorbeeld de zonnepanelen in ontwikkelingsfase voor rechtstreekse productie van waterstof of methaan.

Windenergie drempels

Voor **windenergie** zijn de grootste te overwinnen drempels: ruimte, luchtvaart, vergunningen, draagvlak. Voor kleine windturbines moet het vergunningsproces verbeteren, onder andere met een duidelijker definitie van klein en groot. Boerenbond is hier vragende partij.

Voor de invulling op (lokaal) ruimtelijk niveau identificeren de stakeholders verschillende insteken. In ieder geval is het participatief betrekken van omwonenden in een vroeg stadium van het voortraject zeer belangrijk voor het draagvlak van windprojecten. Het is ook nodig om beslissingen op Vlaams niveau te vertalen naar het lokaal niveau.

- Gemeenten willen volgens VVSG zelf verantwoordelijkheid nemen en in samenspraak met de sector kiezen op welke plek een maximale opbrengst mogelijk is met minimale hinder, bij voorkeur in clusters met verschillende gemeenten zodat ze op streekniveau kunnen werken. Ze willen de lusten graag in eigen regio houden om ook financieel verbondenheid te creëren. Ze kunnen daarbij eventueel verschillende technologieën/energiebesparing combineren om te komen tot een gemeentelijk of regionaal energie- en klimaatplan.
- VWEA wijst erop dat de plaatskeuze van windprojecten vooral een functie is van windtechnische elementen, waarbij de ontwikkelaar rekening houdt met de vele en complexe bepalingen van de Vlaamse en federale regelgeving. Dit vergt de nodige deskundigheid, die niet altijd aanwezig is bij gemeenten. Daarom geeft VWEA de

⁹ Dit is overigens breder dan alleen PV, ook kleine windmolens komen hier in beeld

voorkeur aan een beoordeling op het gewestelijke niveau, waar de deskundigheid en ervaring is opgebouwd. Financiële participatie verplichten is niet nodig, gegeven het groeiend aantal projecten met opties voor financiële participatie. Van bovenaf doelstellingen opleggen kan blokkeren, en is overigens niet zonder risico. Duitsland komt ondertussen terug op de voorrang die “burgerwindparken” kregen bij de veiling van windenergieprojecten in 2018. Heel wat projecten kregen hun financiering niet rond, waardoor de Duitse hernieuwbare energiedoelstellingen in gevaar komen.

- REScoop en BBL stellen dat de EU richtlijnen inzake hernieuwbare energie en inzake de organisatie van de elektriciteitsmarkt handvaten aanreiken voor het beleid om ook bij de ontwikkeling van windprojecten Hernieuwbare/Burger Energie Gemeenschappen te betrekken. Naast burgers en kmo's kunnen ook lokale overheden toetreden tot zo'n energiegemeenschap. Het hoofddoel is daarbij het verschaffen van voordelen op milieu/economisch/sociaal gebied voor de leden en de lokale gemeenschap, en niet het realiseren van winst. Het gaat over een kans om de burgers sterker te betrekken bij de energietransitie en op die manier een groter draagvlak te creëren voor o.a. windprojecten. Lidstaten moeten de belemmeringen voor het oprichten van Energiegemeenschappen in kaart brengen. Binnen dat kader stellen REScoop en BBL voor om de burgercoöperaties voor hernieuwbare energie (die voldoen aan de criteria voor Hernieuwbare/Burger Energie Gemeenschappen vermeld in de EU-richtlijnen) die op meerdere plaatsen bottom up ontstaan, te betrekken bij de ontwikkeling, financiering, uitvoering en exploitatie van windenergie in hun omgeving. REScoop en BBL verwijzen hiervoor naar het Nederlandse klimaatakkoord waarin gekozen wordt voor Regionale Energie Strategieën die participatief tot stand komen en waarin ook de doelstelling is vastgelegd van 50% burgerparticipatie in de eigendom van nieuwe windprojecten op land¹⁰.

Op meerdere KMO-zones willen ondernemingen samenwerken om hun activiteiten CO₂-neutraal te maken, en zijn ze bereid om mee te investeren in duurzame energie technologieën waarvan ze direct de diensten kunnen gebruiken. De EU-richtlijnen inzake hernieuwbare energie en de elektriciteitsmarkt bieden een kader om KMO's te betrekken in energiegemeenschappen. REScoop stelt voor deze initiatieven te ondersteunen. FEBEG wijst er echter op dat deze richtlijnen de mogelijkheden voor bedrijven om een impactvolle rol te spelen in lokale energiegemeenschappen net sterk beperken. Om het potentieel van deze gemeenschappen optimaal te benutten, is het essentieel dat diverse verbruiksprofielen toegelaten worden en dat deze ook zeggenschap, inspraak en stemrecht krijgen.

Biogas prognose

Febiga is akkoord met de **biogas** prognose tot 2030 van 1 TWh groene stroomproductie in het Vlaams gewest uit biogas via kwalitatieve WKK. Het potentieel (op Belgisch niveau) is echter veel hoger.¹¹ Een groot deel van de stromen kan niet in de vergister, wegens eventueel een verwerkingsprijs boven de benchmark (de maisprijs) of niet duurzaam transporteerbaar. De rest van het potentieel kan wel naar een vergister als externe barrières geïdentificeerd en weggewerkt worden. Een inventaris is nodig, door Febiga om in kaart te brengen waar extra rendabel potentieel

¹⁰ <https://www.klimaatakkoord.nl/participatie/lokale-energieopwekking>

¹¹ Potentieel de biomethane injectable en Belgique, VALBIOM 2018 enerzijds en studie ICCT anderzijds: https://theicct.org/sites/default/files/publications/Biogas_Belgium_potential_20190322.pdf

dan zou zitten. Voorstel vervolgstudie op Transbio: in kaart brengen van het verschil tussen totaal potentieel en de reële implementatiegraad.

Aan de vooravond van 2020 blijft oa. de productie van groene stroom uit biogas onder de verwachtingen (11% onder de Vlaamse subdoelstelling). Voor biogas verwacht ook het VEA dat de 2020 subdoelen niet gehaald zullen worden. We moeten voor bestaande installaties bekijken wat de impact is van het OT-model op innovaties.

3. Groene warmte

Stand van zaken en vooruitblik

Zonthermie

Bij **zonneboilers** kan meer aandacht gaan naar grote installaties voor centrale voeding van warmtenetten, cfr. Denemarken. Dit is mogelijk via vlakke plaat collectoren of concentrerende spiegels. We moeten dit potentieel ten volle onderzoeken. VEA nam het potentieel van grote zonneboilers over zoals geschat door VITO (zie studie beschikbaar op energiesparen.be).

Warmtepompen

Ook **warmtepompen** kennen grootschalige toepassingen (grote gebouwen, warmtenetten), als schakel (voeding- of afnamezijde) in warmtenet. Momenteel is dit niet meegenomen in VITO-inschatting voor wat koppeling met warmtenetten betreft (wel tertiair), zie details op energiesparen.be.

Agoria stelt voor om de primaire energiefactor (PEF) van elektriciteit in EPB (= 2,5) gelijk te trekken met de Europees gebruikte waarde van 2,1.¹² WPP steunt dit voorstel. Een dergelijke verandering zou in EPB ten goede komen aan warmtepompen, maar negatief uitdraaien voor PV. Aan de grondslag ligt een discussie over al dan niet marginale of gemiddelde elektriciteitsproductie te gebruiken voor het bepalen van de PEF. Het VEA laat de PEF jaarlijks doorrekenen door het Vito.

Agoria meldt dat het belangrijk is dat alle warmtepompen die voldoen aan de minimale Europese performantie-eisen voor hernieuwbare energie opgenomen worden in de Vlaamse rapportering (momenteel is dat bv. niet het geval voor reversibele pompen). WPP werkt momenteel aan het beter in kaart brengen van de Vlaamse warmtepomp markt.

REScoop en BBL stellen dat vermeden moet worden dat warmtepompen bijdragen aan een verhoging van de algemene piekvraag voor elektriciteit. Warmtepompen dienen daartoe een voldoende hoge efficiëntie te halen en voorzien te worden van een voldoende groot buffervolume om warmte op te slaan. Warmtepompen moeten ook aangestuurd worden om fluctuaties in de energieproductie te kunnen opvangen.

De vooruitblik naar 2050 toont een grote groei van warmtepompen na 2030. Dit leidt enerzijds tot de meer algemene onderzoeksvraag wat de impact hiervan is op de systeemkosten en de elektriciteitsvraag, en anderzijds om rekening te houden met de (te verduurzamen) bron van aandrijving van de warmtepompen. Anderzijds toont de knik na 2030 volgens BBL en WPP misschien

¹² Zie Energie efficiëntie richtlijn: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L2002&from=EN> aanpassing van bijlage IV, voetnoot 3

dat het ambitieniveau tot 2030 te laag is. Al merkt VEA op dat de knik ook ligt aan het werken met blokken van 10 jaar. In realiteit zal de groei geleidelijker zijn.

Klimaatneutrale gebouwinstallaties

Als je klimaatneutrale gebouwen wil tegen 2050, moet je tijdig overstappen naar de plaatsing van enkel klimaatneutrale gebouwinstallaties voor verwarming en warm water (nadat bij bestaande gebouwen ook het isolatiepeil voldoende is opgetrokken). Daarbij kan men naast warmtepompen, warmtenetten en zonneboilers ook denken aan groen gas of biomassa. Het is moeilijk te voorspellen welke oplossing juist zal doorbreken. Wat we vandaag al kunnen doen, moeten we echter doen. Agoria wijst er op dat warmtepompen vandaag beschikbaar zijn, in tegenstelling tot groen gas. Dit toont voor gas.be wel het belang om de markt van groen gas verder uit te bouwen en te stimuleren (bv. een specifieke doelstelling hernieuwbaar gas in finaal gasverbruik in 2030).

Zeker richting 2050 dient een brede waaier aan technologieën voor warmtetoepassingen verder onderzocht te worden.

Een groot deel van de aardgasleveringen op distributieniveau gaat naar **industriële toepassingen**. Voor hoge temperatuurwarmte is verdere innovatie nodig omdat voor deze warmte ook hernieuwbare oplossingen nodig zijn. Gas.be voegt toe dat de inzet van hernieuwbaar gas hiervoor een oplossing kan zijn.

Volumes biomassa

Het Energieplan neemt aan dat na de sluiting van Max Green dezelfde volumes **biomassa** toepassing vinden en verschuiven richting kwalitatieve WKK-installaties. Duurzaamheid van biomassa blijft een belangrijk punt. BBL vindt niet alle huidige biomassastromen duurzaam en stelt zich ook vragen bij de aannames over de inzetbare hoeveelheden afval. Volgens VEA zijn de duurzaamheidscriteria en controleprocedures recent definitief goedgekeurd en houdt het plan rekening met de doelstelling van de Vlaamse regering om tegen 2030 een kwart minder afval te verbranden.

BEP ziet een blijvende rol voor biomassa als bron voor warmtenetten en in individuele gebouwen waar andere duurzame verwarmingstoepassingen niet aangewezen zouden zijn.

Maatregelen

Warmtezoneringsplannen

Invoeren van **warmtezoneringsplannen**.¹³ Zorg voor collectieve verwarmingssystemen in collectieve woonvormen, sociale huisvesting, appartementen, serviceflats. Overweeg om enkel warmtepompen te steunen in zones zonder (perspectief op) warmtenetten. Anders dreigt een suboptimale besteding van overheidsmiddelen. Analoog kunnen geen gasnet (uitbreidingen) waar een warmtenet aanwezig is of gepland wordt.

- Introduceer een aansluitpremie voor warmtenetten die rekening houdt met de vervanging van een klassieke installatie, zoals in Duitsland (gesteund door WNVL en VVSG). Bij steun voor aansluitingskosten op een warmtenet dient volgens Fluvius de dubbele aanleg van gasnetten vermeden te worden om dubbele investeringen te vermijden. Het is belangrijk om hiervan de kosten in kaart te brengen.

¹³ Is één van de prioritaire maatregelen ondersteund in een breed gedragen pleidooi voor groene verwarming, gepubliceerd in april 2019: <https://www.ode.be/nl/artikel/322/unieke-coalitie-vraagt-plaatsingsstop-stookolieketels-en-voordeliger-groen-verwarmen>

- Een onafhankelijke partij moeten kunnen adviseren inzake warmtezoneringsplannen. Daarvoor moet voldoende budget beschikbaar zijn voor de gemeenten. In elk geval dienen (toekomstige) netkosten deel uit te maken van de analyse. Het is belangrijk om meer data ter beschikking te stellen van ontwikkelaars in functie van het opstellen van warmtezoneringsplannen. Volgens WNVL zou de Vlaamse overheid alle gemeenten moeten kunnen begeleiden. VEA stelt voor de middelen te focussen op gemeenten met belangrijk potentieel voor tijdige en financieel haalbare realisatie van warmtenetten.
- Er is een gebrek aan zicht op en ervaring met het extern delen van restwarmte in de industrie. Warmtezoneringsplannen moeten verschillende bronnen in kaart brengen. Belangrijkste drempel uitkoppelen warmte bij bedrijven is niet enkel financieel maar ook juridisch: wie draagt de aansprakelijkheid op lange termijn. Het kan dan ook faciliterend zijn om risico's weg te nemen bij de warmtebron, in plaats van die bij de uitbater van het warmtenet te houden. Ook het aanstellen van een energiemakelaar (zoals in het project DOEN¹⁴) kan vraag en aanbod van warmte bij elkaar brengen en uitkoppeling van warmte faciliteren.

WPP wil dat geothermische boringen (ondiepe geothermie) ook op **openbaar domein** (straat, stoep, park...) vergunbaar zijn. Zowel om geothermische warmtepompen in dichtbebouwde gebieden voor mensen zonder tuin mogelijk te maken als om kleinschalige warmtenetten op een collectieve bron van lokale omgevingswarmte te faciliteren.

VVSG stelt zich de vraag wie de verantwoordelijkheid krijgt voor de aanleg van warmtenetten? Zal dat de distributienetbeheerder zijn? Of burgers? Of bedrijven? Voor de financiering en uitrol daarvan moet er een oplossing komen. De warmtemarkt is voorlopig nog in ontwikkeling, verdere ervaring dient volgens WNVL en Fluvius uit te wijzen welke oplossingen optimaal zijn. Daarbij zijn lokale omstandigheden en samenwerkingsverbanden belangrijk. Als beheerder van het publieke domein is een belangrijke rol weggelegd voor lokale besturen.

REScoop en BBL stellen dat warmtenetten sowieso een lokaal gegeven zijn en dat afhankelijk van de context warmtenetten kunnen ontwikkeld worden door lokale overheden, distributienetbeheerders, energiecoöperaties en/of bedrijven. De Europese richtlijn inzake Hernieuwbare Energie geeft met de definitie van Hernieuwbare Energie Gemeenschappen hier ook richting aan. REScoop stelt dat warmtenetten best ontwikkeld worden door de gebruikers daar rechtstreeks bij te betrekken via de oprichting van een Hernieuwbare Energie Gemeenschap.

Groen gas potentieel

Gas.be en FEBEG vragen om het potentieel van groen gas beter in kaart te brengen en op basis daarvan een **groen gas plan** op te stellen. Dit moet vertrekken vanuit een systeembenadering, dat ten volle de beschikbare flexibiliteit in het gasnet gebruikt. VEA is bezig een kwalitatieve studie toe te wijzen over de beste toepassing van eventuele overtollige elektriciteitsproductie. Dit zal geen volledige systeemanalyse zijn maar zoeken naar nuttige indicaties. De bedoeling is om af te ronden voor eind 2019. BEP suggereert om de assumpties zeer helder te houden, bijvoorbeeld hoe momenten van overschot worden bepaald. De bedoeling is om af te ronden voor einde 2019.

¹⁴ <https://www.energie-makelaar.net/>

Lastenverschuiving naar fossiele brandstoffen

Verschuif lasten (ODV) op basis van CO₂-uitstootfactor van elektriciteit naar fossiele brandstoffen (aardgas, stookolie en ook kolen). Dit voorstel krijgt steun van WPP, RESCoop, WNVL, BBL. Volgens WNVL is een gelijk speelveld tussen energiedragers dringend nodig. Een taks shift zal daar aan bijdragen. Dit is niet alleen belangrijk voor warmtenetten, maar zeker zo hard voor warmtepompen. We moeten nadenken over wat een taks shift moet bereiken. Voor VVSG zou tegen 2030 verwarmen met een warmtepomp niet duurder mogen zijn dan met aardgas. Het is belangrijk om het moment waarop gas duurder wordt dan elektriciteit vast te leggen. Voor BBL moeten de kosten van energie een reflectie zijn van de duurzaamheid van de energiedragers. De transitie zal tijd vergen.

Essenscia, gas.be, FEBEG en Boerenbond zijn eerder voorstander van verschuiving naar buiten de energiefactuur. Verlagen van de kost van elektriciteit is voor Essenscia, gas.be en Boerenbond een eerste stap, waar verschuiving naar aardgas volgens hen ongewenste effecten kan hebben. Bovendien zijn daarom niet noodzakelijk haalbare alternatieven beschikbaar. Differentiatie tussen vermijdbaar en niet-vermijdbaar gebruik is daarom belangrijk.

Agoria ziet in een ideaal scenario dit ook samen met federaal niveau bekeken. De optie om voor de lasten op fossiele brandstoffen te werken via de accijnswetgeving draagt hun voorkeur weg, omdat dit kadert binnen de Europese energiebelastingsrichtlijn. Maar in afwachting van een nieuwe federale regering kunnen de hoge ODVs op elektriciteit wel aangepakt worden.

FEBEG waarschuwt dat een eenzijdige lastenverhoging op aardgas zou kunnen leiden tot het aantrekkelijker maken van stookolie en residentiële biomassa. Sommige kosten kunnen volgens FEBEG en gas.be ook naar de algemene middelen, bijvoorbeeld de kosten voor sociaal beleid.

Veel stakeholders zien de taks shift vooral gericht op kleinere verbruikers. Iedereen is akkoord dat discussie over taks shift nodig is, en verwijst daarbij ook naar de op federaal niveau gevoerde studie en stakeholder discussie.¹⁵

Defossiliseringskalender

Leg een duidelijke **defossiliseringskalender** voor gebouwen vast, waarbij fossiele brandstoffen voor gebouwenverwarming gefaseerd vervangen worden door hernieuwbare alternatieven. Dit voorstel krijgt veel steun. Teruggerekend om vanaf 2050 het gebouwenpark klimaatneutraal te maken, betekent dit vanaf 2030 quasi geen nieuwe fossiele installaties meer. De consument heeft een duidelijk signaal nodig. Ambities moeten hoog zijn zodat mensen weten dat het menens is. Bovendien hebben de betrokken sectoren tijd nodig om zich voor te bereiden op de omschakeling. Realistische alternatieven moeten wel beschikbaar zijn. Sociale begeleidende maatregelen kunnen nodig zijn.

WNVL wijst er op dat collectieve systemen zoals warmtenetten interessant zijn omdat ze toelaten een groot aantal (aangesloten) gebouwen ineens om te schakelen naar een duurzame energiebron. WPP wijst erop dat hybride warmtepompen een rol kunnen spelen in de transitiefase. COGEN en gas.be pleiten ervoor om via garanties van oorsprong (GvO) het gebruik van groen gas als een optie te behouden. Gas.be stelt dat aardgas geleidelijk kan vervangen worden door hernieuwbaar gas en dus geen lock-in effect heeft.

¹⁵ <https://www.klimaat.be/nl-be/klimaatbeleid/belgisch-klimaatbeleid/nationaal-beleid/debat-koolstofarifiering/>

REScoop en BBL stellen dat de aanleg van warmtenetten die gebruik kunnen maken van meerdere warmtebronnen (geothermie, zon, warmtepomp, WKK op biogas of biomassa, ...) en die beschikken over een groot bufferend vermogen, in dichtbevolkte gebieden te verkiezen is boven individuele oplossingen (één technologie, beperkt bufferend vermogen). De omschakeling van individuele aardgasaansluitingen naar groene warmte zal op wijkniveau georganiseerd moeten worden. REScoop vraagt om hiervoor inspiratie te halen in Nederland.

Fluvius pleit voor een sectoroverschrijdende kalender waarin de timing voor gebouwen afgewogen wordt ten opzichte van andere sectoren zoals mobiliteit en elektriciteitsproductie.

De renovatiegraad moet drastisch omhoog (belangrijke link met stroomgroep efficiëntie). Verzeker coherentie met de maatregel van verplichte renovatie na verkoop. Reken tegelijk niet alleen op individuele beslissingen renovatie. Zet ook in op ontzorgen. Er moet een oplossing komen voor het grote **tekort aan gekwalificeerd bouwpersoneel** om de grote renovatiegolf uit te voeren. Zowel de instroom van het aantal vakmensen als hun opleiding moeten opgeschaald worden.

Technisch kunnen deze maatregelen volgens WPP tot meer installatiecapaciteit leiden:

- Een opleiding voorzien vanaf het middelbaar voor installateur duurzame verwarming
- Omscholingstrajecten en opleidingen uitwerken om installateurs van fossiele verwarming om te scholen naar installateurs van duurzame verwarmingstechnieken
- Meer promotie voor de formule duaal leren waarbij jongeren kunnen kiezen voor duurzame energie technieken. Specifiek kunnen ze kiezen voor PV, Warmtepompen, Biomassaketels, ondiepe geothermie, thermische zonne-energie. Dit is te weinig gekend.

Bouw Energiehuizen verder uit, en werk de drempels die burgers ervaren prioritair weg. Ook moet er goede afstemming komen tussen steunpunten, energiehuizen en woonloketten.

De defossiliseringskalender moet goed in lijn zijn met het traject inzake energie-efficiëntie en de fasering van het dalend E-peil. Koppel met invoering van eisen op vlak van lage temperatuursverwarming. WPP stelt voor EPC uit te breiden naar alle woningen en een audit van het verwarmingssysteem toe te voegen. Geef op basis van de EPC en de verwarmingsaudit adviezen op maat voor het energie-efficiënt maken van de woning en het verduurzamen van de verwarming. Koppel dit steeds aan de warmtezoneringssystemen.

- WPP stelt voor het minimum aandeel hernieuwbare energie in EPB op te splitsen in een minimum aandeel hernieuwbare warmte en een minimum aandeel hernieuwbare elektriciteit (voor PV: als woning voldoet aan criterium instraling zonnekaart van 800 kWj/m²/jaar).
- De overheid zou consistent in al haar communicatie moeten spreken over duurzame verwarming. Verwarming met fossiele brandstoffen mag niet meer worden aangeraden.

Specifieke aandacht is nodig voor de renovatie van appartementen. Zet aan om appartementsgebouwen te verduurzamen bijvoorbeeld door hen een langetermijnstrategie voor verduurzaming te laten opzetten. Een belangrijke sleutel tot succes is het activeren van verenigingen voor mede-eigenaars, die vandaag nog al te dikwijls de verduurzaming van individuele appartementen belemmeren. Via een **garantiefonds** zou de Vlaamse overheid de financiering van investeringen door VME's kunnen activeren.

Bijlage: lijst deelnemers stroomgroep hernieuwbare energie 2019

- Agoria
- Bond Beter Leefmilieu
- Bioenergieplatform
- Boerenbond
- Bouwunie
- Cedicol
- Cogen Vlaanderen
- Energyville/VITO
- Essencia
- FEBEG
- Febeliec
- Febiga
- Fluvius
- Gas.be
- Nelectra
- Netwerk Architecten Vlaanderen
- Organisatie Duurzame Energie
- PV Vlaanderen
- REScoop
- Techlink
- Universiteit Gent
- Universiteit Antwerpen
- VWEA
- VEA
- VVSG
- Warmtepompplatform
- Warmtenetwerk Vlaanderen

Stroomgroep getrokken door Bram Claeys (ODE) en Wim Buelens (VEA).